

[Formanden.]

8) Første behandling af:

Forslag til lov om ændring i lov om boligbyggeri [af Aksel Larsen].

Mødet hævet kl. 16⁵.

71. møde.

Torsdag den 10. marts kl. 13.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:

Forslag til lov om ændring i lov om arbejdsanvisning og arbejdsløshedsforsikring m. v. (Om ændring af understøttelsessatser m. v.),

forslag til lov om ændring i lov om kommunale beskæftigelsesudvalg

og

forslag til lov om ydelse af ekstraordinær hjælp til langvarigt arbejdsløse [af Alfred Jensen m. fl.].

Valgt blev: Peter Ravn, Einer-Jensen, Bladt, Carl P. Jensen, Lund Jensen, Evald Kristensen, Hans Rasmussen, Aage Fogh, J. M. Pedersen, Lorentzen, Søren Andersen, N. Chr. Christensen, Søren Jensen, Kryger, Asger Jensen, Adolph Sørensen og Poul Sørensen.

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til lov om ændringer i lov om saltvandsfiskeri.

Valgt blev: Chr. Christiansen, Poul Hansen (Grenå), Poul Hansen (Svendborg), Johs. E. Larsen, Mørk, K. Aæl Nielsen, Peter Nielsen, A. C. Normann, Kristian Kristensen, Melchior Hansen, Damsgaard,

Gideon, Conrad Kofoed, Ejner Kristensen, Baaga, Jacob Pedersen og H. C. Toft.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til klitlov.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 3143, fremsættelsen i tidenden sp. 3349).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Evald Kristensen: Jeg vil gerne takke den højtærede landbrugsminister for fremsættelsen af forslag til klitlov. Lovforslaget er jo ikke omfangsrigt, men har alligevel stor betydning for de mennesker, det omfatter.

Lovforslaget tager sigte på et erstatte hele den gældende lovgivning om sandflugtens bekæmpelse. De ældste gældende lovbestemmelser er helt fra 1857 og 1867. Disse bestemmelser er ganske vist senere suppleret med andre; jeg tænker her bl. a. på loven af 11. maj 1935 angående sandflugtens dæmpning m. v. I henhold til loven af 1935 blev der for vestkystens vedkommende mulighed for at fastsætte mere almindelige bestemmelser om fredning af strandbredden og den tilgrænsende havklit, idet det store opsving i offentlighedens færdsel, som sommerhusbyggeriet forårsagede, skabte nye problemer.

Vi kan i dag med glæde og taknemlighed takke de gode mænd og kvinder, som i tidens løb har sikret offentlighedens adgang til den danske friske strand. Stranden ødelægges imidlertid ofte af olieforurening, som gør det umuligt at færdes på strandbredden, men vi har da heldigvis endnu adgang til vore skønne klitarealer, som vi alle har pligt til at værne om. Men de mennesker, som skal føre tilsyn og foretage beplantninger — jeg tænker her på klitmyndighederne — de, som skal hindre en naturkatastrofe i form af sandflugt med deraf følgende ødelæggelser og tab, ser mange gange med ængstelse på, at turiststrømmen lejrer sig i klitten og på få timer kan ødelægge landet ved vandalisme — selv om vi i og for sig med glæde hilser den store strøm af indenlandske og udenlandske turister, der har opdaget, at der også findes et ferieland uden for Valby Bakke.

[Evald Kristensen.]

Behovet for yderligere sikkerhedsforanstaltninger mod sandflugt er stadig væk til stede. Også i kraft af loven om læplantning har vi mulighed for at bøde på de ødelæggelser, som sandflugten medfører. Vi har i det sidste døgn fået en forsmag på en sådan sandstorm, der har rejst sig og hærget i Vestjylland. Stormen har skabt angstelse hos mange landmænd, som stod parat til at begynde deres forårsarbejde. Mange var begyndt at strø kunstgødning ud, og de har måttet se både sand og kunstgødning flyve bort. Derfor er der endnu behov for en lovgivning af den art, som vi nu behandler.

Lovforslaget indeholder til dels en udvidelse af klitfredningens udstrækning, således at fredningens begrænsning til havklitten ikke opretholdes. Det vil sige, at der også må være revisionsmuligheder, når kystlinjen er rykket tilbage og klitternes karakter og udstrækning ændres. Ved den stigende færdsel og bebyggelse udsættes også klitstrækningen bag ved den nu fredede for sandflugt.

Lovforslaget bygger på den betænkning, som et særdeles sagkyndigt udvalg, som landbrugsministeren i 1954 nedsatte, har afgivet. Dette udvalg havde til opgave at gennemføre en revision af hele den gældende lovgivning om sandflugt og sanddæmpning. Når jeg siger et særdeles sagkyndigt udvalg, tænker jeg på, at alle landbrugets forskellige grene var repræsenteret i udvalget sammen med klitmyndighederne. Det er klart, at den erfaring, man har gjort igennem tiderne, også er overført til den nye lovgivning. Lovforslaget følger i det store og hele den gamle lovgivning. Grundejernes rettigheder er tilgodeset, og det samme gælder offentlighedens færdselsret.

Jeg vil gerne takke udvalgets medlemmer for betænkningen og også den højtærede landbrugsminister, fordi han har fremsat lovforslaget, og jeg kan på mit partis vegne

tilsige støtte til en velvillig behandling i det høje ting.

Sønderup: Jeg kan desværre ikke deltage i den lovsang, som den ærede ordfører for socialdemokratiet præsterede her for et øjeblik siden. Jeg har i de dage, der er forløbet siden lovforslagets fremsættelse, prøvet på at sætte mig ind i emnet klitfredning og sandflugtsbekæmpelse. Jeg vil ingenlunde påstå, at det har været nogen let opgave, og jeg skal vel vogte mig for at hævde, at jeg til bunds har begrebet emnet i dets helhed. Det er da naturligt, at jeg som følge heraf må sige til den højtærede minister, at han ikke kan få noget forhåndstilsagn om vor støtte ved den endelige afstemning. Vor stilling vil til sin tid være afhængig af, om vi under udvalgsarbejdet kan opnå at få skaffet klarhed, hvor vi mener det tiltrænges, og også få hidført direkte ændringer; det er navnlig det, der er det afgørende.

Hvis man læser lovforslagets bemærkninger igennem, forekommer de ret udførlige, men det kniber på sine steder og på afgørende områder at finde en afgrænsning af, hvad der har relation til det, der fremover skal være gældende, og så det, der forsvinder ved hel eller delvis ophævelse af hidtidige lovbestemmelser. I lovforslagets § 20 om ophævelse af hidtidige lovbestemmelser har man jo summeret op, hvilke områder det drejer sig om. Nu har jeg den opfattelse, at det afstedkommer megen uklarhed, når man i én lov stiller forslag om, at bestemte paragraffer i en anden lov skal udgå. I det foreliggende tilfælde griber man ind i bl. a. jagtloven og loven om mark- og vejfred. Sagførere, eller advokater, som de nu om stunder benævnes, der er vant til at holde sig à jour med den slags ting, kan til nød klare at holde rede på det, men for andre mennesker er det meget svært.

Udvidelsen af fredningsområderne samt indførelsen af periodisk revision med henblik på kystens tilbagerykning vil jo komme

[Sønderup.]

til at øve stor indflydelse på ejerforholdene og på udnyttelsen af arealerne. Det er min opfattelse, at der sker indgreb i et sådant omfang, at berettigede erstatningskrav vil blive rejst, og jeg håber, den højtærede minister på forhånd vil erklære sig indforstået hermed.

Lovforslaget har mildest talt en noget mærkelig opbygning af appelinstanter, når der foreligger modstridende opfattelser mellem klitmyndigheder og ejere. I visse tilfælde kan der ankes til henholdsvis landbrugsministeren og en overlandvæsenskommission; afgørelser i henhold til § 6, stk. 3, og § 7, stk. 1, kan derimod overhovedet ikke appelleres. Det er mærkeligt, at dette ikke fremgår af selve lovforslagets tekst og ej heller af bemærkningerne til de pågældende paragraffer, men derimod af bemærkningerne til § 16; det drejer sig dog om noget så væsentligt som indskrænkningerne i en ejers brug af et areal, nemlig forbud mod privat færdsel, og et så ømtåligt område som f. eks. jagtretten.

Virkningerne af § 5 er også meget omfattende ikke blot, hvad angår eksisterende bygninger og deres viderekøbne i forbindelse med ændringer eller eventuel brandskade; den udvidede fredningslinje drager jo huse og byggegrunde ind i et afhængighedsforhold, som de hidtil har været fritaget for. Det er også bemærkelsesværdigt, hvor vidtgående bemyndigelser klitvæsenet får, og det fremgår ikke umiddelbart, hvorvidt det er muligt at appellere klitmyndighedernes afgørelse på dette punkt. Jeg vil derfor spørge den højtærede minister, hvorledes det stiller sig i så henseende, om der i anden forbindelse er lovbestemmelser, der, om jeg så må sige, automatisk giver ret til anke. I modsat fald kommer man til at føle sig endnu mere utryk over for det foreliggende lovforslag og dets konsekvenser.

Såfremt dette lovforslag ikke ændres på væsentlige punkter, vil klitmyndighederne få karakter af en slags nådigherre. De får næsten enevældige beføjelser og rettigheder over for ejerne, hvorved disses mulighed for at disponere indskrænkes; bagefter reklamerer man så i en brochure med udstrakt frihed til færdsel og ophold og badning for forholdsvist uvedkommende. I samme brochure fremhæver man endvidere, at forhold

det til publikum og dem, der holder ferie, er af stor vigtighed for klitvæsenet. Jeg skal ingenlunde benægte rigtigheden heraf, men jeg kan ikke tilbageholde en bemærkning om, at det havde været rart, om klitvæsenet havde været lige så besjælet af ønsket om at have et godt forhold til de ejere, hvis forhold og interesser man her i så høj grad blander sig i.

Vi skønner heller ikke, at det er nødvendigt, at der i § 10 tillægges ministeren ekspropriationsbeføjelser. Jeg går ud fra, at når ministeren har ønsket disse beføjelser, har det bl. a. relation til bestemmelserne i den foranstående paragraf, nemlig § 9, der beskæftiger sig med kamperingspladser. Under hensyn til, at man også i anden lovgivning beskæftiger sig med tilrettelægning af kamperingspladser, synes jeg, der er al mulig lejlighed til at rejse det spørgsmål, om ikke det var klogere, at man samlede alt dette på ét sted. Lovforslaget forekommer mig at være en letsindig omgang med ejendomsretsbegrebet. Det er i det hele taget ofte et særkende for fredningslovgivning, og mon ikke der er nogen, der i stedse stigende grad har en følelse af, at fredningsbestræbelserne i vort land i nogen måde er ved at tage overhånd? Ejere af særprægede arealer ved kun lidt om, i hvilken udstrækning de har løbende fredningssager hængende over hovedet, og de er heller ikke klar over de konsekvenser, der kan følge heraf.

Jeg vil da gerne slutte disse få bemærkninger med at sige, at skal venstre medvirke til dette lovforslags gennemførelse, må klitmyndighedernes beføjelser begrænses til det strengt nødvendige. Indgreb i ejendomsretten bør så vidt muligt undgås, og såfremt forholdene nødvendiggør indgreb, må der ydes rimelige erstatninger. Skal Danmark i større eller mindre udstrækning gøres til en slags feriekoloni, bør det i hvert fald ikke ske på den enkelte ejers bekostning.

H. C. Toft: Forslaget til klitlov, der skal afløse den gældende klitlov med de ændringer i den, der er sket gennem mere end 100 år, siden den første lovgivning om klitfredning og om sandflugtens dæmpning blev gennemført, har til formål bl. a. at få bestemmelserne samlet i en enkelt lov, passende for vore dage. De forhold, man tog i betragtning, da man førte den første

[H. C. Toff.]

klitlov igennem, var begribeligvis helt anderledes end forholdene i vore dage. Da var det alene naturens kræfter og husdyrenes færden på de pågældende områder, der forårsagede sandflugt. I tiden siden da er det ved dygtig indsats lykkedes at standse sandflugten og dermed begrænse de alvorlige følger, sandflugten tidligere har forårsaget i store dele af Vestjylland, hvor særdeles god landbrugsjord blev overfløjet med sand og jorden gjort ubrugelig til landbrugsdrift.

I 1935 havde den danske befolknings ønske om at tilbringe ferien ved havet taget et sådant omfang, at man på visse dele af den jyske vestkyst så faren i det sommerhusbyggeri, der i stort omfang fandt sted, og den deraf følgende færdsel, faren for, at sandflugt på ny kunne begynde på disse områder, hvis man ikke traf foranstaltninger derimod. Samtidig ønskede man at gøre det muligt for befolkningen at færdes dér uden ustandselig at skulle møde hegn og spærringer, hvorfor man ved en lovændring i 1935 forbød opsætning af sådanne hegn og spærringer.

Vi har siden 1935 gennemlevet en udvikling, som medfører, at befolkningen i voldsomt omfang besøger klitstrækningerne og bygger sommerhuse langs kysten. Man ønsker derfor at videreudbygge loven fra 1935 med det formål at hindre nye muligheder for sandflugt samt åbne adgangen for den danske befolkning til Vesterhavs-klitterne og Vesterhavsstranden, og dette vil vi gerne være med til.

Men det kan jo ikke nægtes, at vi på flere områder har kritiske bemærkninger at gøre til det af den højtærede minister fremsatte lovforslag, og vi mener, der må et grundigt udvalgsarbejde til efter denne første behandling, og at dette udvalgsarbejde må medføre ændringer i lovforslaget.

Det er store beføjelser, der overlades til klitmyndighederne, hvilket for det vestjyske område vil sige klitdirektøren, medens det i den øvrige del af landet er amtsrådene. Vi er betænkelige ved, at der ingen mulighed er for appel til domstolene, og at man lægger så megen myndighed over til klitmyndighederne, selv om der i visse til-

fælde er mulighed for appel til overlandvæsenskommissionerne og ellers til landbrugsministeren.

Som i den tidligere lovgivning åbnes der adgang for klitmyndighederne til nedlæggelse af veje og til at forbyde anlæg af nye veje. Langs den jyske vestkyst går en redningsvej, og jeg går da ud fra, at der ikke gennem lovforslaget åbnes adgang for nogen klitmyndighed eller minister til at nedlægge denne vej, som redningsvæsenet vil benytte, ligesom det heller ikke bør være muligt for klitmyndighederne gennem lovforslaget at forhindre anlæggelse af nye offentlige veje.

Lovforslaget ændrer også sammensætningsmuligheden for de kommunale sandflugtskommissioner, idet man her forhindrer, at personer ansat ved klitvæsenet kan vælges som kommunalvalgt medlem af kommissionen. Efter bemærkningerne har man ønsket at udskyde disse personer af hensyn til eventuelle interessemodsatninger. Jeg forstår ikke rigtigt denne begrundelse i dette tilfælde. Hvis den pågældende kommunalbestyrelse ønsker at vælge en person ansat i klitvæsenet, fordi han måske er den mest sagkyndige, vil det være forkert, at vi gennem loven forhindrer kommunen deri. Hvorfor skål vi også her knægte det kommunale selvstyre? Hvorfor kan man ikke som hidtil overlade til sandflugtskommissionen at ansætte klitfogderne i stedet for nu at overlade dette til en embedsmand alene, nemlig til overklitfogden?

Spørgsmålet om erstatning til lodsejere, der efter loven skal have arealer fredet, og som dermed mister dispositionsretten over disse, må vi også have rejst. Hvor det før var ubetydelige værdier, der stod på spil for den enkelte, ja, hvor man næsten kan sige, at sandflugtens bekæmpelse måske i første række kom den pågældende selv til gode derved, at standsningen af sandflugten forhindrede yderligere forringelse af de bagved liggende arealer, er forholdet i dag det, at med det omfang, turismen har fået, er det vel nærmest de arealer, der nu yderligere inddrages under fredningen, der har den største værdi for ejeren, hvad enten han udlejer grunde eller huse eller sælger de pågældende jordstykker til borgere, der ønsker at erhverve sig en sommerbolig.

[H. C. Toff.]

I lovforslaget står der, at i de dele af landet, hvor det ikke er klitdirektøren, der er den øverste klitmyndighed, men amtsrådene, skal det være amtsrådene, der udpeger overklitfogderne, men der står ikke noget om, hvem der udnævner, hvor klitdirektøren er den øverste myndighed, og da man gang på gang i lovforslaget træffer ordet overklitfoged, og denne overklitfoged har en ikke ringe myndighed, bør det også i lovforslaget præciseres, hvor mange der skal være, og hvor i landet de skal bo.

Der står også i den kommissionsbetænkning, der er tilstillet folketinget, og hvori der er udkast til en bekendtgørelse, at man påtænker eventuelt at antage landinspektører til at sætte de nye grænser for de fredede arealer. Det er vel et spørgsmål, om dette er nødvendigt.

Vi mener altså, at en klitlov til bekæmpelse af sandflugt er nødvendig, men vi vil i udvalget fremføre de synspunkter, jeg her har givet udtryk for, og medvirke til, at lovforslaget ændres på de punkter, jeg har været inde på.

Slipsager: Da mit partis ordfører, det ærede medlem hr. Kirkegaard, ikke kan være til stede, skal jeg sige et par ord om det foreliggende lovforslag.

Hvis lovforslaget vedtages, betyder det en ajourføring og en samling af tidligere love på dette område. Som allerede nævnt har der været nedsat et udvalg, der har gennemarbejdet disse problemer, men alligevel finder jeg anledning til at henstille, at man i udvalget tager de forskellige paragraffer op til behandling. Flere af paragrafferne er allerede nævnt, og jeg vil gerne pege på § 6, der bl. a. omhandler camping og adgang til stranden. Der står, at klitmyndighederne kan tillade og kan forbyde adgang til disse arealer. Jeg synes, det er lidt uklart, at de både kan tillade og forbyde; en af delene burde være nok. Hvis man kommer til en strand, hvor man ikke er kendt, skal man så opsøge en sådan klitmyndighed for at få svar på, om man har lov til at være der? Hvis klitmyndighederne kan forbyde det, kan man jo flytte sig, dersom de ikke finder, man har lov til at være der.

Med disse ord kan jeg anbefale lovforslaget til en grundig udvalgsbehandling.

Kristian Kristensen: Jeg vil egentlig gerne takke den højtærede landbrugsminister for fremsættelsen af dette lovforslag. Det er sikkert rigtigt som nævnt både i bemærkningerne til lovforslaget og i den højtærede ministers fremsættelsestale, at den stærkt tiltagende udvikling af turismen ude i klitterne, badeliv, sommerhusbebyggelse o. s. v., medfører, at lovgivningen på dette område trænger til en revision.

De betænkeligheder, det ærede medlem hr. Sønderup nærer, må man uden videre give ham medhold i. Man må nære betænkelighed ved at give sådanne bemyndigelser som de foreslåede til fredningsnævn o. s. v., så at disse kan gribe ind i bestående ejendomsrettigheder; men det er vel sådan, at vi står over for det dilemma, at enten må vi se i øjnene, at vi åbner mulighed for ubegrænset sandflugt, eller også må vi, hvis vi vil begrænse sandflugten, begrænse de enkelte menneskers mulighed for at gøre og lade, akkurat som de vil. Man kan også sige det sådan, at medens det ærede medlem hr. Sønderup er utryg over for lovforslaget, er jeg mere utryg over for sandflugten, og jeg vil hellere have lovforslaget og bekæmpe sandflugten, end jeg vil bekæmpe lovforslaget og tillade sandflugt. Og det er vel nok det valg, vi står over for. Men selvfølgelig trænger det foreliggende lovforslag til en nøje overvejelse i udvalg, og til en sådan vil jeg tilsige velvilligt medarbejderskab, for det er givet, at vi må finde frem til en lovgivning på dette område, en lovgivning, der er effektiv over for det, den skal være effektiv over for, nemlig sandflugten, uden at være unødigt nærgående over for enkeltpersoner.

Lynnerup Nielsen: Det er forståeligt, at der nu er fremsat forslag om en ny klitlovgivning. Det fremgår af det nedsatte udvalgs betænkning, og af de omfattende bemærkninger, der ledsager lovforslaget, at den nugældende lovgivning hviler på meget gamle, for nogles vedkommende over 100 år gamle, bestemmelser. Det må derfor være rimeligt, at denne lovgivning ændres og afpasses efter den tid, vi nu gennemlever, og efter de forhold, som nu kan være helt anderledes, hvilket vel ikke mindst gælder ved Jyllands vestkyst. Helt andre forhold kan nu være årsag til sandflugt end de naturkræfter, der i sin tid var de eneste,

[Lynnerup Nielsen.]

som forårsagede de store sandflugter. Nu har de mange rekreative områder, som findes langs kysterne i dag, vel nok på sine steder været medvirkende til, at sandflugt kan finde sted. Det fredede bælte på 100 m, som skal være minimum, og de 500 m, som skal være maksimumsafstand fra strandbredden ind i klitrækken, gør sikkert sit til at værne det yderste klitareal, som er det letteste bytte for sandflugten.

Jeg har bemærket i betænkningen, at man på visse strækninger langs vestkysten har været opmærksom på problemet med hensyn til færdslen på arealer, der er særlig udsat for sandflugt. Jeg går imidlertid ud fra, at der fremtidig sikres sådanne færdselsmuligheder, at befolkningen ikke på nogen måde bliver hindret i at kunne nyde stranden og havet i fritid og ferie. Det er jo sådan, at der mange steder langs Jyllands vestkyst er opslået skilte med „Privat“, således at befolkningen afskæres fra at kunne nyde en weekend eller ferietid ved havet. Efterhånden som ferie bliver en meneskeret i vort land, må der også skabes en sådan adgang til vore kyster, at det bliver muligt for folk at få en ferie og hviletid dér.

Jeg hørte meget andægtigt efter de ord, der faldt fra det ærede medlem hr. Sønderup. Det ærede medlem udtrykte sine bange anelser for de lodsejere, som havde strækninger langs kysten; det ærede medlem havde faktisk betænkeligheder med hensyn til lovforslagets indgreb på de private ejendomsrettigheder. Det må vel være sådan, at der på nogle områder kan gribes ind for almenvellets skyld. Men ligesom lovforslaget griber ind her, må det vel også siges, at det tager visse byrder fra de private ejere. Jeg kan således nævne, at udgiften til sandflugtens dæmpning nu bliver pålagt det offentlige og ikke de enkelte lodsejere. Udgifterne deles mellem staten, kommunerne og amtsfonden, således at denne udgift ikke mere kommer til at hvile på dem, der ejer kyststrækninger.

Jeg har hørt flere tidligere ordførere udtale ønsket om at få lovforslaget henvist til et udvalg, og der har været ydret ønske om et grundigt udvalgsarbejde til gennemgang af lovforslagets enkelte bestemmelser. Da jeg erfarer, at lovforslaget under et sådant udvalgsarbejde muligvis vil kunne

undergå ret vidtgående ændringer, vil jeg — skønt jeg på mit partis vegne kan tilsige støtte til gennemførelse af en ny klitlov — vente med at tage stilling, til jeg ser, hvorledes lovforslaget kommer til at tage sig ud, når det engang kommer til anden behandling.

Heilesen: Det af den højtærede landbrugsminister fremsatte forslag til klitlov indeholder forbedringer af de eksisterende lovbestemmelser, der findes spredt i flere love, lovene af 1867 og af 1935 med tillægslove, altså dels fra en meget fjern fortid og dels fra en ikke så fjern tid, som dog ikke rummer vor tids problemer.

Det har ikke været helt let at finde sig til rette med disse love — det synes heller ikke at være lykkedes for udvalget — og derfor må en ajourføring hilses med tilfredshed.

§ 3, stk. 2, om, at fredning skal noteres i tingbøgerne, afhjælper også et savn, bl. a. fordi mere samvittighedsløse sælgere har kunnet skjule det virkelige forhold for ukyndige købere, så disse kunne komme galt af sted med påfølgende vanskeligheder.

§ 6, stk. 2, åbner de fredede klitter for færdsel til fods og for ophold. Det har hidtil været et vanskeligt problem, over for hvilket klitmyndighederne ikke har haft fast grund under fødderne. Nu lovfæstes en lidt tvivlsom praksis. Måske kunne man ønske, at loven bliver lettere at læse og forstå, men den vanskelighed vil den til loven knyttede bekendtgørelse nok kunne løse.

Imidlertid må jeg som sandflugtskommissionsmedlem fremdrage nogle forhold, som jeg finder i høj grad angribelige.

For det første anses det i almindelighed for stridende mod vor retsbestidthed, at man i en lovgivning på bestemte områder blander andre hensyn ind. Således skete det ved sandflugtsloven af 11. maj 1935. Rigsdagen indførte naturfredningsbestemmelser i denne lov af sandflugtsmæssige hensyn, uden at omtale dette i loven. Man mente derfor at kunne undlade at indføre bestemmelser om erstatning for indgreb i ejendomsretten, og dette resulterede for Hjørring amts vedkommende, skønt loven dér blev administreret med størst mulig hensyntagen til lodsejernes interesse, i store vanskeligheder, så der måtte en kostbar

[Heilesen.]

overlandvæsenskommission til for at klare sagen. Der skete da i 1937 det, at kommissionen ud fra en vurdering af de samfundsmæssige forhold lempede fredningen enkelte steder, hvor man nu, skønt forholdene ikke har ændret karakter, vil skærpe fredningen ved en kategorisk fredning af et 100 m fredsbælte, uanset om der er sandflugt eller ej. Det er forslaget § 1 b, der påbyder denne fredning, som i høj grad vil angribe ejernes rettigheder. Dels vil allerede i overensstemmelse med gældende lov eksisterende sommerhuse blive opslugt af nye fredsklitter, dels vil mange mennesker, som gennem lang sparsommelighed har forberedt opførelse af sommerhus, blive hindret deri, uden at der er tale om samfundsmæssig nødvendighed, og uden at de får erstatning. Disse og andre bestemmelser i lovforslaget går alt for vidt med hensyn til den private ejendomsret; det kan ikke være rimeligt at inddrage lovligt erhvervede rettigheder, stille krav om nedlæggelse af bestående sommerhuse og forbud mod bygning af nye, uden at man påtænker at give erstatning derfor. Disse bestemmelser støtter man på hensynet til bekæmpelsen af sandflugten, som der dog kun er tale om ganske enkelte steder. Endvidere er klitmyndighedernes, klitdirektørens, diktatoriske myndighed efter forslaget udstrakt alt for vidt med hensyn til, hvad der fremover skal og må ske på de fredede klitarealer. Man kan godt gennemføre en fornuftig fredning af visse klitarealer og åbne adgang for offentligheden til disse, hvor der er behov derfor, uden at man behøver at stille krav om nedlæggelse af bestående bebyggelse eller forbud mod bygning af nye huse.

Det foreliggende lovforslag vil, som det er udformet, rejse berettiget harme og protest fra tusindvis af sommerhusejere på de arealer, der vil blive berørt af de nye fredningsbestemmelser. Jeg vil anse det for rigtigt ikke at gå imod befolkningens ønsker og gennemføre et forbud mod bygning af sommerhuse i de omhandlede klitarealer, men nøjes med at gennemføre en censur ved fremtidig bygning af sådanne huse, hvad angår beliggenhed og udseende.

Jeg kan foreløbig sammenfatte mine bemærkninger således, at jeg må nære store betænkeligheder over for det i § 1 b, inde-

holdte og de deraf følgende stærke indgreb i ejernes rettigheder, hvorfor jeg håber, at der ved en udvalgsbehandling kan opnås sådanne lempelser under hensyntagen til, hvad der er nødvendigt af samfundsmæssige grunde, således at vi må undgå gentagelse af den uro, som 1935-loven gav stødet til i Hjørring amt.

I øvrigt kan jeg give tilslutning til de bemærkninger, som det ærede medlem hr. Sønderup fremsatte.

Landbrugsministeren (Skytte): Som jeg havde lejlighed til at fremhæve i min fremsættelsestale, er dette lovforslag et forsøg på en forenkling af de mange forskellige bestemmelser i flere love, vi har på dette område, og tillige en ajourføring, da mange af bestemmelserne efterhånden er meget gamle.

Det gælder i øvrigt om dette lovforslag, at det i alt væsentligt følger den gældende lovgivning med hensyn til grundejerens rettigheder og offentlighedens færdselsret. Jeg synes, det er nødvendigt at fremhæve det efter de bemærkninger, der er faldet i dag.

Det er jo rigtigt, at der på et enkelt område er en videregående bestemmelse, nemlig 100 meter grænsen. Det er også rigtigt, at man i forslaget i visse henseender tillægger klitvæsenet større beføjelser med hensyn til afgørelser, end man gør i dag. Jeg vil dog fremhæve, at mange af disse afgørelser kan indankes for landbrugsministeriet og undergives en domstolsprøvelse. Jeg er parat til at forhandle om, hvorvidt flere af afgørelserne skal kunne indankes for andre myndigheder.

Jeg går ud fra, at ingen her i salen ønsker bestemmelserne formet sådan, at de ikke i praksis kan administreres. Hvor man har foreslået ændringer, er det først og fremmest af administrative grunde for at få gennemført en forenklet administration, men jeg er parat til at forhandle om en nærmere afgrænsning af, hvor langt man skal gå; det gælder i øvrigt også om de andre indvendinger, som her er fremført.

Når man siger, at man ikke burde kunne nedlægge redningsveje, vil jeg svare, at nødvendige redningsveje selvfølgelig ikke vil kunne nedlægges og heller ikke bør kunne nedlægges. Det vil jeg gerne være med til at skabe sikkerhed for.

[Landbrugsministeren.]

Med hensyn til det, om jeg så må sige detailspørgsmål, der er rejst, om man bør forhindre kommunerne i at vælge klitvæsenpersonale ind i sandflugtskommissionerne, vil jeg sige, at hensigten er at skabe størst mulig uvildighed, men hvis man ikke herfra har betænkeligheder, er mine betænkeligheder på dette punkt nemme at overvinde.

Jeg forstår udmærket, at man ønsker en grundig behandling af det foreliggende lovforslag, men jeg vil endnu en gang understrege, at selve det principielle i lovforslaget er i overensstemmelse med gældende lovgivning, og det skulle derfor ikke være vanskeligt at forhandle sig til enighed om forslagets enkelte bestemmelser i det udvalg, som jeg formoder nu må nedsættes.

Jeg takker for behandlingen her og tilsiger min medvirken i udvalgsarbejdet.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Evald Kristensen: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til et udvalg på 17 medlemmer.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om opførelse af arbejderboliger på landet.

(Lovforslaget findes i tillæg A. sp. 3169, fremsættelsen i tidenden sp. 3351).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Bladt: Jeg finder anledning til at takke den højtærede landbrugsminister for det lovforslag, der her er fremsat til behandling. Det er min opfattelse, at dets gennemførelse indebærer løsningen af et betydningsfuldt problem.

I 1959 gennemførtes en række væsentlige ændringer i lovgivningen om opførelse af

og udlån til arbejderboliger på landet. Der gennemførtes en forenkling af statslånsordningen derved, at jordkøbslån og byggelån blev slået sammen til ét lån, og i forbindelse hermed blev lånets afdragstid sat ned fra 141 år til 60 år. Hvor der før i loven var en gradvis aftrapning af de årlige ydelser, blev der nu indført en annuitetsydelse for lånets løbetid. Dette var teknisk muligt, uden at der skete nogen væsentlig forhøjelse af terminsydelsen. Imidlertid er disse nye bestemmelser kun gældende for huse, der er bygget i finansåret 1959-60 og derefter. Det samme gælder for den adgang til prioritering foran statslånet, som blev gennemført.

Det var under behandlingen af disse problemer, at jeg sidste år ved de pågældende lovforslags første behandling i det høje ting rejste spørgsmålet om adgang til at indføre et tillægslån i ældre arbejderboliger med den hensigt at gøre det muligt for ejerne at gennemføre tiltrængte forbedringer og moderniseringer. Jeg gav udtryk for, at det ikke var afgørende, under hvilken form en sådan mulighed blev lovfæstet, og nævnte bl. a. den prioriteringsordning, der blev skabt for det fremtidige byggeri.

Den højtærede landbrugsminister gav udtryk for velvilje og forståelse over for problemet, og som vi ved, blev resultatet, at dette spørgsmål kom til overvejelse og behandling i kommissionen af 1957, som også har behandlet statshusmandsloven.

I kommissionsbetænkning nr. 3 er der gjort udførlig rede for kommissionens overvejelser, og det lovforslag, som vi her behandler, er i overensstemmelse med kommissionens forslag. Der er grund til også at takke kommissionen for den positive løsning, man har fundet frem til.

Lovforslaget går ud på, at der nu åbnes adgang til at indføre kreditforenings- og sparekasselån som førsteprioritet, mod at statslånet rykkes tilbage, dog således at den samlede belåning holdes inden for rammerne af ejendomsskylden. Det er en rimelig ordning særlig for de ældre arbejderboliger, der er opført for 15-20 år siden, og hvor restlånet er af meget beskedent størrelse og terminsydelsen tilsvarende lille; her bliver der nu adgang til at gennemføre betydelige forbedringer af huset, uden at ejerens økonomiske forpligtelser bliver sær-